

SAIGA NEWS

Ақбөкеннің экологиясы мен қорғау мәселелері жөнінде мәліметтер алмасу үшін 6 тілде шығарылады

Ақбөкен күні – енді халықаралық мейрам!

Биылғы жылы бірінші рет ақбөкен мекендейтін елдерде – Қазақстан, Өзбекстан және Ресей (Қалмақия) – біруақытта Халықаралық ақбөкен Күнін мейрамдау өтті. Мұндай ұсыныс Орал қаласында 2010 ж. желтоқсан айында үш елдің өкілдері кездескен кезде айтылған еді; PTEC және SOS (қара; SN № 12) проекттерінің қаржылай көмегі арқасында «SOS сайга!» проектісі өткізген тәжірибе алмасу семинарында бұл идея көтерілген болатын. Келешекте «Ақбөкен күнін» басқа елдер мен региондарда ұйымдастыру жоспарлануда. Егерде Сіздер біздің ұсыныстарымызды қолдайтын болсаңыздер біз қуаныштымыз, ақбөкенге және дала табиғатына арналған халықаралық мейрамның бір бөлігі ретінде келесі жылы өздеріңнің жеке «Ақбөкен күнін» өткізіңдер.

Қазақстан

Қазақстанда бұл мейрам биоәртүрлілікті сақтаудың Қазақстан ассоциациясының, ақбөкенді сақтау Альянсының және Халықаралық «Фауна және Флора Интернешнл» (FFI) мемлекеттік емес ұйымның қолдауымен Батыс Қазақстан облысында аталып өтті. Бірінші рет Қазақстанда «Ақбөкен күнін» өткізуге таңдап алған жер тегін емес – міне осы жерде өткен жылдың мамыр айында ақбөкендердің жаппай өлім-жітімге ұшырауы байқалған еді. Бұл ұсыныс «Жалпы қауымның көңілін ақбөкеннің орал популяциясын сақтау мәселесіне аудару» жобасы төңірегінде іске асты (қара; SN № 12).

Ақбөкен күні Қазталов және Жәнібек аудандарының 5 ауылында 27-ші сәуірден 4-ші мамырға дейін өтті.

(соңы 2-ші бетте).

Шығуына қаржылық көмек көрсеткендер:

Мазмұны

Негізгі мақала

Быкова Е.А., Арылов Ю.Н., Климанова О.

Ақбөкен күні – енді халықаралық мейрам!..... 1

Жаңалықтар

Реттгер К.

Қазақстанда ақбөкенді сақтаудың негізгі бағыттарын
Семинар анықтады 4

Дүйсекеев Б.З.

Батыс Қазақстан облысында ақбөкендердің жаппай қырылуының
тағы бір жағдайы..... 4

Грачев Ю.А.

Қазақстанда 2011 ж. ақбөкенге самолетпен санақ жүргізудің
нәтижелері..... 5

Холдкрофт Дж.

"Жабайы жануарларды қорғап қалу" көрмесі дүние жүзінен
тамаша түрлерді жинады..... 6

Жарболова Д.

Ақбөкендерді қорғауға бүкіл халық болып жұмылайық!..... 6

Баспа ақпараттарынан: 7

Қытайда ақбөкендер саны өсуде

Қазақстанның басшы құрылымдары браконьерліктен күресу үшін
бірігуде

Мақалалар

Мирошниченко В.Н.

Қалмакиядағы ақбөкен жылы: негізгі қортындылары мен келешегі.. 9

Чимеддорж Б.

«Ұлы көл» (Батыс Моңғолия) бассейндегі ақбөкенді сақтау
проектісінің жетістігі..... 10

Тиль Д., Тиль-Эгентер К.

2010 ж. "Степной" қорықшасына бару табысты болды 11

Сидоров С.В.

Солтүстік Батыс Прикаспийде 2011 ж. көктемінде ақбөкенге
мониторинг жүргізудің алғашқы нәтижелері 12

Салемгареев А.

Ақбөкеннің бетпақдала популяциясына санақ жүргізу үшін
тепловизорлық және тікелей бақылау-инструментальды
авиасъемка әдісін сынау 14

Амосов П.Н.

Басқыншақ көлі маңындағы ақбөкендер..... 15

Роадс К.

Ақбөкенді сақтау Альянсының SWOT-анализі 16

Ақбөкенді сақтау - олардың өмірлік ісі

Жанын салып істеген кезкелген істің табысты аяқталатыны сөзсіз 17

Проектілерге шолу

Ақбөкенді сақтау Альянсының проекттері 18

Жаңа басылымдар..... 19

Соңы (басы 1-ші бетте)

Сурет АСБК-ікі

Бұл шараға 1-4 кластардың оқушылары, мұғалімдер мен ата-аналар, барлығы 350-дей адам қатысты. Бағдарламаға ойындар, конкурстар, әртүрлі ойлау тапсырмалары енді. Әр мектептің балалары көркем нөмерлер әзірлеп, ақбөкен жөнінде өлеңдер, оның ішінде өздері шығарғандары бар, оқыды. Суреттер конкурсы болды. Сөз жоқ, атқарылған жұмыстар ақбөкен жөніндегі білім дәрежелерін өсірді; ойлау қабілеттерін дамытуға әсер етті. Әртүрлі ойындар, суреттер конкурстары және ән-күйлер экологиялық тәрбиелер беруге бағытталған.

Сурет АСБК-ікі

Толығырақ мына сайтта

http://acbk.kz/index.php?option=com_content&task=view&id=222&Itemid=311.

Өзбекстан

Соңғы жылдары Өзбекстанда Үстірт қыратында ақбөкен күнін мейрамдау өтуде. Биылғы жылы сәуір айының 27-29 күндері Қонград ауданының Жаслық және Қарақалпакия поселкаларында «Ақбөкенді сақтау біздің қолымызда (күшімізде)» деген атпен акция өтті. Оны ұйымдастырушылар - ақбөкенді сақтау Альянсы мен FFI-дің қолдауымен жергілікті мектептер болды. Акцияға мектеп оқушылары, поселкалардың тұрғындары, жергілікті әкімшіліктердің өкілдері, табиғат қорғау ұйымдары және

Сурет А. Есеновтікі

аудан басшылары, қоғамдық ұйымдар мен ақпараттар өкілдері қатысты. Поселкалар советінің басшылары және мектеп директорлары халыққа құттықтау сөздер айтты. Олар өздерінің сөздерінде өткізіліп отырған шаралардың маңызды екеніне тоқталды; әрбір адам туған өлкесінің табиғатын сақтауға қатысу керектігіне көңіл аударды, ал ақбөкен сол табиғаттың бір бөлігі екендігі белгілі. Мектеп оқушылары қызықты концерттер қойды. Оның алдында ақбөкеннің экологиясы және оны сақтау жолдарына арналған арнаулы сабақтар және дәстүрлі творчестволық конкурстар өтті. Конкурстың жеңімпаздары мен сондай белсенді мұғалімдер грамоталармен, сыйлықтармен марапатталды.

Әрбір мектеп ұмытылмайтындай тамаша программа дайындаған. Жаслық поселкасындағы № 54 мектеп балалар мен олардың ата-аналары үшін спорттық жарыстар ұйымдастырған. Биыл бірінші рет ересектер балалармен бірге ойындарға қатысты. Қарақалпақия поселкасындағы № 26 мектеп оқушылары қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде өлеңдер мен тақпақтар оқыды. Тілдерді жақсы білетіндіктерін байқатты. Өртүрлі билерде қонақтарды қуантты. Қарақалпақия № 56 мектебінің оқушылары ақбөкенге байланысты ертегілер мен аңыздар негізінде қуыршақ спектакльдер қойды; ондағы көп оқиғаларды өздері ойлап шығарған.

Сурет А. Есеновтікі

Қарақалпақия поселкасындағы екі мектепте өткен жеке және творчестволық викториналарды көрушілерде қызыға тындады. Балалар ақбөкен мен далада тіршілік ететін басқа да жануарлар туралы жақсы білетіндерін көрсетті.

Ресей

Қалмақияда Халықаралық ақбөкен күнін мейрамдау барысында Республиканың жабайы жануарлар Орталығында балалар үшін арнаулы экскурсиондық программа дайындалды. Бұл программа торлы қоршаудың (вольера) ішіндегі ақбөкендерге бақылау жүргізу, фильмдер көрсету мен презентация, Қалмақия мен ақбөкеннің таралған басқа елдердегі ақбөкендердің қазіргі жағдайы туралы әңгіме айту саяқты мәселелерді қамтыды. Сондай-ақ балалар викториналарды шешуге және спорттық жарысқа қатысты. Бұл шараға Яшкөл және Черноземельный аудандарындағы ауылдық мектептердің балаларын қосқанда барлығы 250-дей адам қатысты.

Сурет К. Суржовтікі

Басқа елдерден ақбөкен достарын табуға үміттенген балалар открыткаларға қол қойды.

Қосымша хабарды Қазақстаннан Ольга Климановадан, olga.klimanova@acbk.kz; Өзбекстаннан Елена Быковадан, esipov@xnet.uz және Ресейден Юрий Арыловтан, kalmsaiga@mail.ru алуға болады.

Жаңалықтар

Қазақстанда ақбөкенді сақтаудың негізгі бағыттарын семинар анықтады

Реттгер Кристиан, ЮНЕП/КМВ Секретариаты, CRoettger@cms.int

Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығы министрлігінің орман және аңшылық шаруашылықтары комитеті мен ЮНЕП/КМВ Секретариаты 17-18 ақпанда (2011 ж.) Астанада КМВ-тың ақбөкенді сақтаудың өзіндік Меморандумының орындалуының техникалық сәйкестендіру мәселесіне арналған семинар өткізді. Қазақстанда бұл саладағы негізгі бағыттар келісілді. Қазақстанның табиғат қорғау ұйымдарының өкілдері ақбөкен жөніндегі Меморандумының орындалуын талқылады және тоғай бұғысының қазіргі жайы да әңгіме болды.

Кездесу кезінде ЮНЕП/КМВ Секретариаты Қазақстанның биоәртүрлілігін сақтау ассоциациясымен (АСБК) және ақбөкенді сақтау Альянсымен (АСС) шекаралық үстірт популяциясын сақтауға арналған ортамерзімді халықаралық жұмыс программасын орындау үшін техникалық және ұйымдастыру жағынан көмектесу туралы келісім жасады.

Семинарға қатысушылар ақбөкеннің ауруларын зерттеу және келешекте жаппай қырылу процесін болдырмау үшін тез нақтылы шараларды енгізу сияқты негізгі бағыттарды талқылады. Жұмыс программасының басқа бағыты – браконьерлікті азайту бағытындағы

қорғау шараларын күшейту мәселесі болды. Жергілікті тұрғындар үшін бұл түрдің мәдени және экономикалық маңызы барлығын түсіндіруде мәліметтер алмасудың үлкен роль атқаратындығы белгілі. Оның дала экосистемасы үшін де фундаментальды ролі зор. Ақбөкен таралған елдерде мәліметтермен алмасуды күшейту - АСБК мен АСС-тің негізгі міндеттері. Олар бірлесе отырып, ақбөкенді сақтаудың өзіндік Меморандумының техникалық координациясын қамтамасыз етеді. Келесі қадам - *Saiga News*-ты шығару. Онда келісімді орындау бағытындағы жетістіктер сөз болды, ақбөкен жөніндегі Ресурстық орталықтың жаңа вебсайті, сондай-ақ ортамерзімді халықаралық жұмыс программасының орындалу бағыттарындағы проекттер мәліметтерінің базасы беріледі.

Семинар жөніндегі қосымша мәліметтер, семинардың есебі мен ұсыныстарын қоса, мына вебсайте

http://www.cms.int/species/saiga/other_saiga_meetings.html

Ортамерзімді 2011-2015 жж. арналған халықаралық жұмыс программасын табуға болады:

http://www.cms.int/species/saiga/2ndMtg_Mongolia/Mtg_Rpt/Annex_5_MTIWP_2011_2015_E.pdf

Астанада семинарға қатысушылар

Батыс Қазақстан облысында ақбөкендердің қырылуының тағы бір жағдайы

Бакытбек Дуйсекеев, ҚР АШМ ОАШК жануарлар дүниесінің басқармасы, cites@minagri.kz

27 мамырда 2011 ж. орман және аңшылық шаруашылығының облыстық территориялық басқармасына Батыс Қазақстан облысы Жәнібек ауданының Борсы ауылдық әкімінен «Айдарлы» деген жерде ақбөкендердің жаппай өлім-жітімге ұшырағаны туралы хабар түсті. Ақбөкендердің қырылған территориясының көлемі - 5 x 10 км. Өлген жануарлардың саны – 441 ақбөкен, оның ішінде 364 аналық және 77 лақтары. Аңдар өлген жерден тиісті

ғылыми зерттеу институттары мен лабораториялар өлген жануарлардан патологиялық материалдар, топырақтан, судан, өсімдіктерден лабораториялық зерттеулер жүргізу үшін пробалар алды. Лабораториялық зерттеудің алдын-ала нәтижелері былтырғы жылғы сияқты (*қара: Saiga News, № 11*), ақбөкендердің бұл жолы да өлім-жітімге ұшырауы пастереллезден (*Pasteurella multocida*) екендігін көрсетті.

Қазірде Комитет аурудың себептерін анықтап, келешекте мұндай жағдайларда тез арада алдын-ала ескерту үшін 2010-2011 жылдардағы Батыс Қазақстан облысы территориясында жаппай өлімге ұшыраған ақбөкендерді лабораториялық тексеру нәтижелерін зерттеу арқылы қортындылар мен ұсыныстарды дайындау мақсатында бұл жұмысқа халықаралық және ұлттық эксперттерді жұмылдыруға шаралар қолдануда.

ҚР білім және ғылым министрлігінің «Биологиялық қауіпсіздік проблемасы» ғылыми-зерттеу институтымен бірлесіп, «Экология-эпизоотологиялық мониторинг және ақбөкендердің аса қауіпті ауруларына қарсы арнаулы профилактикалық және диагностикалық әдістерді ұсыну» ғылыми-зерттеу программасы дайындалды.

Облыстық территорияинспекциясы мен РГКП «ПО «Охотзоопром» инспекторлары орал популяциясын тұрақты бақылауға алып, мониторинг жүргізуде. Бақылау жұмыстары ақбөкендердің қазіргі жайы тұрақталғанын көрсетті. 30 мамырда ақбөкендердің өлім-жітімі байқалған жоқ..

Сурет комитетісі

2010 ж. мамыр айында пастереллезадан өлген ақбөкендер (орал популяциясы)

Қазақстанда 2011 ж. ақбөкендерге самолетпен санақ жүргізудің нәтижелері

Юрий Грачев, ҚРБҒМ-нің зоология институты, teriologi@mail.ru

Қазақстанда ақбөкенге самолетпен санақ жұмысы 2011 ж. 7-27 сәуірінде жүргізілді. Оған зоология институтының, орман және аңшылық шаруашылығы комитетінің, «ПО Охотзоопромның», облыстардың териинспекциялардың және биоәртүрлілікті сақтаудың Қазақстандық ассоциациясының қызметкерлері қатысты..

Биылғы жылы санақ жүргізу методикасына бірқатар өзгерістер енгізілді. Санақ жүргізу қатарының (полосы) ені екі шақырымнан 1,2 шақырымға қысқарды (әр жақта 600 метрден) және ол самолеттің қанатына бекітілген маркерлер (ұзын нәзік таяқшалар арқылы) арқылы қысқарды. Ұшу биіктігі 120 метрге дейін ұлғайтылды. Жануарларды толық санау үшін алдыңғы иллюминаторларға бекітілген фотоаппараттар пайдаланылды. Олар санақ жүргізудің 600 метрлік қатарларына бағытталған.

Сурет А. Салемқареевтісі

Ақбөкеннің бетпақдала популяциясына санақ жүргізуге қатысушылар. Торғай, 2011 ж. сәуірі.

Сонымен бірге, бұрынғы жылдардағы сияқты, бұрынғы әдіспен де (қатардың ені - 2 км) ақбөкендерді санау жүргізілді. Айту керек, шынында, қатардың ені 1,2 км болғанда дәлме-дәл санау жұмысы ұлғайды. Сандық айырмасы (экстраполяция жасағаннан кейін) әртүрлі популяцияларда – 1,3-1,8 мың ақбөкендей болды (қатардың ені - 1,2 км болған жағдайда) яғни саны өсті. Себебі, санау қатарының ені өскен сайын самолеттен алыстау тобын санақшылар жіберіп алуы мүмкін.

Санақ мәліметі бойынша, Қазақстандағы ақбөкеннің жалпы саны - 102 мыңдай болды (2010 ж. – 85,5 бас.), оның ішінде бетпақдала популяциясының саны – 78 мың., үстірттікі – 6,1 мың., оралдікі – 17,9 мың бас. Былтырғы жылмен салыстырғанда, бетпақдала популяциясының саны өсті, үстірт популяция саны былтырғы дәрежеде қалды, орал популяциясының саны азайды.

Сурет А. Салемқареевтісі

Санақ кезінде фотоаппаратпен түсірілген ақбөкендер тобының бірі

"Жабайы жануарларды құтқару" көрмесі дүние жүзінен өте сирек түрлерді жинады

Джессика Холдкрофт, holdcroft@sciencenorth.ca

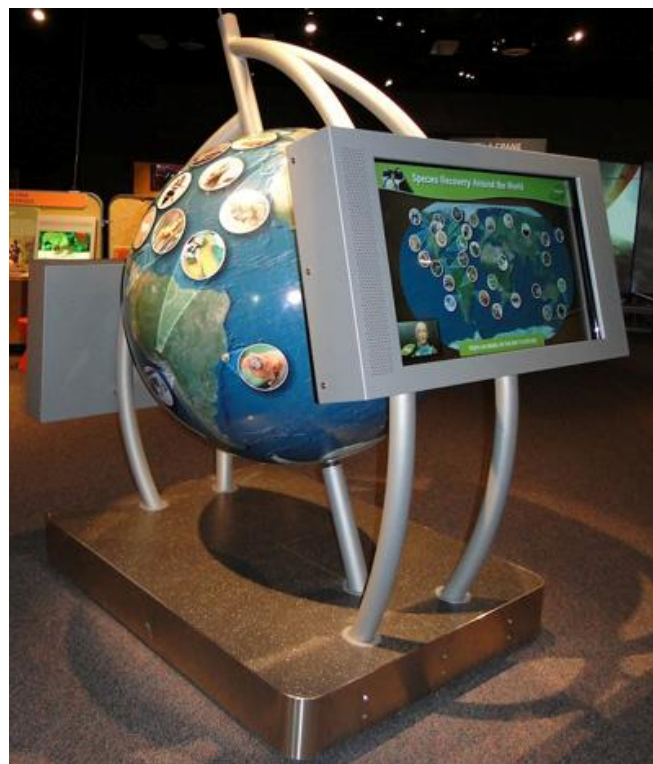
«Жабайы жануарларды құтқару» көрмесі – бұл жабайы жануарлар мен өздерінің өмірін осыларды аман сақтап қалуға арнаған адамдарға арналған ерекше акция. Оны ұйымдастырған Кэдбериде, Онтариода, Канадада орналасқан «Солтүстік ғылымы» ("Science North"), ғылыми орталығы. Осы орталықта 10 айдай көрсеткен соң, бұл көрме Канада мен АҚШ-тың ғылыми орталықтарына қарай сапар шегеді.

Сурет А. Есеновтікі

Кэдберидегі ғылыми орталықта «Жабайы жануарларды құтқару» көрмесіне кіру

«Жабайы жануарларды құтқару» көрмесінің экспонаттарының бірі – жойылып кету қаупі бар барлық дүние жүзіндегі 30 жануарлардың суреттері бар төртфуттық айналып тұратын глобус. Глобустың бетінде сенсорлық экран бар; кнопканы басу арқылы келушілер әртүрлі жануарлар туралы қосымша мәліметтер ала алады. Келушілер суреттерді, видео және келтірілген материалдары қарап, әр жануар туралы қызықты мәліметтерді алуға болады; неге олар жойылып кету қаупінде тұр? Оны болдырмау үшін не істеуге болады. Мұнда ақбөкенде бар; Солтүстік Американың келушілері еуроазия даласының мекендеушісі - ақбөкен туралы, сондай-ақ Калмақия Республикасындағы жабайы жануарлар Орталығы туралы мәліметтер алуға болады. Орталықтың және оның қызметкерлері жөніндегі суреттерді тамашалауға болады. Осы көрмедегі Орталықтың ақбөкенді қолда өсіру, зерттеу және мониторингі туралы қызықты

Сурет М. Баронаикі

Құрып кету қаупі бар түрлердің суреттері бар Глобус

материалдарды көреді. Сондай-ақ жұртшылыққа бұл тамаша түрді сақтаудың маңызды екенін насихаттайды.

Толығырақ: <http://sciencenorth.ca/exhibitsales/services-tour-wildlife.aspx>

Сурет М. Баронаикі

Калмақия Республикасының жабайы жануарлары орталығына арнаған беттері

Барлық халық болып ақбөкендерді қорғайық!

Данара Жарболова, АСБК, danara.zharbolova@acbk.kz

Ақбөкенді және даланың басқа да жануарларын қорғаудың маңызы туралы әңгіме айту үшін жаздың қайнаған ыстығында, қыстың қатаң аязында бірнеше жүздеген шақырым жүруді қажет етеді. Осындай мақсатты биоәртүрлілікті сақтаудың Қазақстандық ассоциациясының (АСБК) мониторинг және үгіт-насихат бөлімінің қызметкерлері алдына қойды. Олар Германияның қоршаған ортаны қорғау

министрлігінің марка Фондысы қаржысына міне екі жылдай уақыт ішінде ақбөкеннің бетпақдала популяциясына жақын орналасқан селоларда белсенді оқу-үгіт шараларын жүргізуде.

Әрбір елді мекенде АСБК командасы мектеп оқушыларымен, ауыл әкімшіліктерімен, жергілікті тұрғындармен кездесулер өткізеді. Әрбір аудитория үшін белгілі материалдар, документальды фильмдер

және информациялық-оқулық мәліметтер дайындалған. Төменгі сыныптағы оқушылар үшін олардың аудиторияларына сәйкес мәліметтер қызықты және олар тез ұғатын формада қимылды ойындар түрінде беріледі. Екі жыл ішінде Германияның қоршаған ортаны қорғау Министрлігі қаржыландырған бұл проект едәуір нәтижелерге жетті; ауыл тұрғындарына информациялық мәліметтер берумен қатар оларды оқыту-қорғау шараларымен бірге жүргізілетін жұмыстардың басты бөлімі болып табылады.

Көрсетілген уақыт ішінде АСБК мамандары Қарағанды, Қостанай, Қызылорда және Батыс Қазақстан облыстарында 50-ден аса елді пункттерде болды; 110-нан аса кездесулерді әртүрлі группалармен өткізуге тура келді. 6000 аса адам қатысты. Бұл кездесулер тек ауыл тұрғындарын «оқытуды» ғана көздеген жоқ, сонымен бірге екі жақты пікір алуды көздеді. Ауыл тұрғындары пікір алысуға ашық қатысады, ақбөкенді сақтауға бағытталған проблемаларды талқылайды; өздерінің пікірлері мен ойларын ашық айтады.

Мұндай диалогтардың басты актуальды тақырыптары: браконьерліктің себептері, жануарлар мекендейтін жерлер және тіршілік ету жағдайларының өзгеруі, әсіресе ақбөкенді биоәртүрлілік және экосистема үшін сақтаудың маңызы, жалпы, аңшылық шаруашылықтарымен бірлесіп жұмыс істеу.

Осы проектiнiң барысында алынған тәжірибе, сонымен

бірге методикалық және информациялық-оқыту материалдары кең көлемді акция өткізуде пайдаланылды. 2011 жылдың 12-25 наурыз аралығында ҚР-сы АШМ-ның орман және аңшылық шаруашылық комитеті ақбөкендерге ұқыптылықпен қарау және оларды сақтауға көмектесу бағытында жергілікті тұрғындарды экологиялық ағарту және тәрбиелеу жөнінде үгіт-насихат шараларын өткізді. Акция мынадай ұранмен (девизбен) өтті: «Барлық халық болып ақбөкендерді қорғайық!». Ақбөкен таралған жерлерде орналасқан селоларда кездесуді өткізу үшін арнаулы екі бригада құрылды. Олардың құрамына орман және аңшылық шаруашылықтарының территориялық инспекция, РГКП "ПО "Охотзоопром", АСБК, СМИ және құқықтық қорғау органдарының өкілдері енді. Бригадалар техникалық жағынан жабдықталған машиналармен ақбөкендердің қоныс аударатын жолдарында немесе олардың көптеп топтанған жерлердегі Қарағанды, Қостанай және Қызылорда облыстарындағы аудан орталықтары мен алыс елді мекендерде болып, видео-фото-информациондық материалдар арқылы үгіт-насихат жұмыстарын жүргізді.

Ақбөкенді сақтау жұмысына қатысқан барлық ұйымдар мұндай шаралар тек бір кезде ғана болатын акция болмай, барлық ұйымдар мен ауыл тұрғындарының жүйелі бірлескен жұмыстарының бір бөлігі болуы керектігі анық.

Баспасөздерден

Қытайда ақбөкендер саны өсті

2011 ж. 26 сәуірінде солтүстік – батыс Қытайдағы Ганьсу провинциясында орналасқан сирек жануарларды зерттеу Орталығында 31 ақбөкен лағы дүниеге келді. Ақбөкендердің жалпы саны 105-ке жетті. Бұл түр Қытай жерінен жойылып кеткен; оны соңғы онжылдар ішінде мұнда табылмауы дәлелдейді. 1988 ж. оншақты ақбөкендер Орталыққа басқа елдерден әкелінген болатын, қалған жануарлар Ганьсуде туды. Орталықтың қызметкерлері жабайы табиғатқа жерсіндіру үшін ақбөкендер санын өсіруді көздейді. Толығырақ: <http://english.peopledaily.com.cn/90001/90776/90882/7395693.html>

Қазақстанның басшы құрылымдары браконьерлікпен күресу үшін бірігуде

2011 ж. 21-шы мамырында Қостанай облысының прокуратурасында ішкі істер министрлігінің және ауыл шаруашылығы министрлігінің, халықаралық табиғат қорғау ұйымдарының, облыстар акиматтары мен ішкі істер департаменттерінің, бірқатар облыстардың прокурорлары өкілдерінің қатысуымен ақбөкендер популяциясын сақтау және браконьерлікпен күресу проблемаларына арналған регионарлық жиналыс болды. Мәжілісте ақбөкендер популяцияларын қалпына келтіру жолындағы басты кедергі-браконьерлік екендігі атап айтылды. Әсіресе, ақбөкеннің текелерін

жыртқыштық жолмен құрту жануарлардың табиғи жолмен өніп-өсуін қиындатады, тіпті түр есебінде ақбөкеннің жойылуына әкеп соғуы мүмкін. 2010 ж. ақбөкен текелерінің үлесі Бетпақдала мен Орал популяцияларында 12% болса, Үстіртте бар болғаны 6% болды.

Мәжіліске төрағалық еткен Бас прокурордың бірінші орынбасары Иоган Меркель Ішкі істер Министрлігінен дер кезінде браконьерліктің жолын кесу, оның фактілерін анықтау, оларды тез ұстауға тырысу және бұл қылмыстық істерді сапалы тексеру сияқты жедел шараларды қолдануды талап етті. Сондай-ақ жануарлар дүниесін қорғау ұйымдарымен бірлесіп оперативті жұмыс істеуді тапсырды. Ауыл шаруашылық министрлігіне орман және аңшылық шаруашылығының территориялық инспекцияларының және РГКП «ПО Охотзоопром»-ның тиімді жұмыстар істеуін арттыру керектігін атап өтті. Әсіресе, қызметкерлердің жауапкершіліктерін арттыруда сөз болды. Прокуратуралар органдарының алдына құқықтық қорғау органдар қызметтерін координация жасау, жануарлар дүниесін қорғау, өсіру және пайдалану заңының қолдану жүйесін бақылау міндеттерін тапсырды. Сондай-ақ мәжілісте облыс территориясында «Алтын дала» мемлекеттік табиғи резерватын тезірек ұйымдастыру мәселесі де сөз болды.

Толығырақ <http://inform.kz/rus/article/2381977>.

ҚР-сы АШМ-нің орман және аңшылық шаруашылығы комитеті МВД-нің административтік (әкімшілік) полициясымен бірлесіп, ақбөкендерді заңсыз аулау және олардың өнімдерін өткізуге қатаң шаралар қолдануды тапсырды. Қазіргі қолданып жүрген заңдарға сәйкес

браконьерлер тек ақшалай айып төлеумен ғана құтылады. Қылмыстық кодексте браконьерлердің қаруларын, көліктерімен қоса, конфискілеуді қарастыру ұсынылады. Орман және аңшылық шаруашылығы комитетінің төрағасы Ерлан Нысанбаевтың пікірі бойынша, қолданылатын шараларды қатаңдату жабайы жануарларды атуымен айналысатын ұйымдасқан топтар санын азайтуға мүмкіндік береді.

Толығырақ мынада <http://vesti.kz/society/79547>.

Қазақстанның іскер адамдары ақбөкеннің және мүйізтұмсықтардың мүйіздерін сатып алуға дайын

2011 ж. 4 мамырда Батыс Қазақстан облысының прокуратурасы ақбөкендер төлдейтін кезеңде браконьерлермен күресуді күшейту және «Бекіре-2011» оперативті-профилактикалық шараларды өткізу туралы ведомстваралық мәжіліс өткізді. Мәжіліс жұмысына мүдделі мемлекеттік ұйымдар мен РГКП «Охотзоопром» қызметкерлері қатысты. Браконьерліктің жолын кесу және ұстау, келешектегі бірлесіп жұмыс істеу әдістері мен жолдары талқыланды; бұл салада атқарылып жатқан жұмыстары туралы мүдделі ұйымдардың есептері тыңдалды.

Толығырақ мынада

<http://www.zakon.kz/kazakhstan/213154-prokuraturoji-zko-provedeno.html>.

Браконьерліктер мен заңсыз сауда жасаудың жолын кесу оқиғалары

Үстірт популяциясы

2011 ж. қаңтары - Өзбекстан

«Арсенал» операциясы барысында ішкі істер бөлімінің (ОВД) қызметкерлері Жаслық поселкасының тұрғындарынан тіркелмеген екі нарезной аңшылық мылтығын алды. Бұл заңдылықты бұзған факті үшін қылмыстық іс қозғалды, 243 статьяға «заңсыз мылтықты сақтау» сәйкес; соттың шешімі бойынша, айыптыларға штраф салынды. Сонымен бірге жергілікті тұрғындар 4 тіркелмеген мылтықтарды өздері әкеліп тапсырды.

Жаслық ішкі істер бөлімінің қызметкерлері мен Өзбекстанның Госкормприродасының Госбиоконтрольдың арнаулы аудария инспекциясы жүргізген рейд арқасында 8 тіркелмеген мотоциклдер қолға түсті.

2011 ж. маусымы – Қазақстан

Ішкі істердің линейлік бөлімінің қызметкерлері Атырау станциясында «Саратов-Ташкент» пассажир поезді вагонынан Өзбекстан Республикасы Самарканд облысында тұратын 33-жастағы еркекті ұстады. Ол

алынған, тексеру жүргізілуде.

Толығырақ <http://news.gazeta.kz/art.asp?aid=342637>.

Бетпақдалы популяциясы

2010 ж. 26 желтоқсаны – 2011 ж. 15 қаңтары

Ақтөбе, Қызылорда, Қостанай және Қарағанды облыстарында Ішкі істер Министрлігінің қызметкерлері мүдделі мемлекеттік ұйымдарымен бірлесіп, ақбөкендерді заңсыз аулау фактілерін анықтауға және ұстауға бағытталған "Ақбөкен" операциясын өткізді. Операция нәтижесінде бес браконьер ұсталып, олардан ақбөкен мүйіздері мен басқа да өнімдері алынды. Сонымен бірге, табиғат қорғау заңдылықтарын бұзған 45 оқиға белгілі болды және аңшылық мылтықтарды сақтауда арнаулы ережелерді бұзғандары да байқалды..

Толығырақ

<http://kt.kz/?lang=rus&uin=1133168098&chapter=1153531179>.

2011 ж. 18 қаңтары

Қызылорда облысында табиғат қорғау полициясы "Охотзоопром" инспекторларымен бірлесіп, 8 жаңа ғана араланып алынған ақбөкеннің мүйіздері бар браконьерлерді ұстады. Бұл факті бойынша УК РК 288 статьясына сәйкес қылмыстық іс қозғалған «Заңсыз аң аулау». Толығырақ <http://inform.kz/rus/article/2341522>.

2011 ж. ақпаны.

Қызылорда қаласында көп этажды үйдің ауласында орналасқан гараждардың бірінен табиғат қорғау полициялары 3 ақбөкеннің тушасы мен терісін тауып алды. Гараждың иесі оларды белгісіз адамдардан өз мақсаты үшін сатып алғанын хабарлады. УК РК-ның 183 статьясы бойынша гараж иесіне қылмыстық іс қозғау мәселесі шешілуде, «қылмыстық жолмен ауланған заттарды сатып алу немесе өткізу». Толығырақ <http://kt.kz/?lang=rus&uin=1138536468&chapter=1153533396>.

Жезқазған қаласынан 30 шақырым жерде мемлекеттік кәсіпорын "Охотзоопром" қызметкерлері екі УАЗ машиналарын тексерген кезде аңшылық мылтықтың бірнеше түрін, 6 қоянның тушасын (ұша) және 7 ақбөкеннің терісін тапты. Автокөліктердің тоқтаған жерінен алыс емес жерден пакеттерге оралған ақбөкен еттерін, 4 кесілген бастар, 9 аң аяқтары және 3 пар жаңа ғана кесілген ақбөкен мүйіздері табылды. Ұсталған көлік жүргізушілер біз жануарларды атқанымыз жоқ, ал тушаларды Жезді өзенінің жағасынан тауып алдық деп баяндады; осыдан кейін барып, етті бұздық. Ет пен терілер судебно-ветеринарлық экспертизаға берілді, ал мылтық судебно-баллистикалық экспертизаға табыс етілді, өйткені осы мылтықпен өлтірілген жануарлар атылып алынды ма, соны білу керек қой. Экспертаның қортындысы бойынша ұсталғандарды браконьерлік үшін жауапқа тарту керек пе немесе қылмыстық іс қозғаудан босату керек пе, осы мәселелер шешіліп жатыр.

Толығырақ

<http://kt.kz/?lang=rus&uin=1138536468&chapter=1153532553>.

2011 ж. 18 наурызы - Қазақстан

Ырғыз ауданы ішкі істер бөлімінің тергеуші – оперативтік группасы Ырғыз-Торғай табиғи резерваты территориясынан браконьерлер бар автокөлікті ұстады.

Автокөлікті қарағанда оның багажнигінен ақбөкеннің бір тушасы және аңшылық мылтығы алынды. Бұл факті бойынша УК РК 288 статьясы сәйкес қылмыстық іс қозғау мәселесі шешіліп жатыр; «Заңсыз аңшылық жасау»; Күдіктілер ешқайда кетпеге тиісті.

Толығырақ <http://inform.kz/rus/article/2363159>.

2011 ж. 5 мамыр

Қостанай облысының аңшылық және орман шаруашылығы инспекциясы қызметкерлері үш джип автомашинасымен аң аулап жүрген браконьерлерді ұстады. Бұл фактіге байланысты тергеу жүргізілуде. 2010 ж. Қостанай облысында браконьерлер қолынан 225 ақбөкен өлген деген хабар бар.

Толығырақ <http://vesti.kz/society/84621>.

Солтүстік-Батыс Прикаспий популяциясы

2011 ж. 23 сәуір

Астрахань облысы территориясынан 49 жастағы Яшкөл

ауданының тұрғыны ұсталған. Ол өз машинасымен екі ақбөкен тушасын әкеле жатыр екен. Ұсталған браконьер заңсыз аң аулаудан кейін ақбөкен етін Астрахань қаласына әкеле жатқанын мойындады. Оған ірі айып құнын төлеумен бірге, «қылмыстық жолмен ауланған аңдар» үшін қылмыстық жауапкершілікте күтіп тұр.

Толығырақ

http://www.elista.org/index.php?option=com_content&view=article&id=11290:2011-04-25-12-14-35&catid=1:latest-news&Itemid=2.

Моңғолия

Өткен жылдың қараша айында Гоби-Алтай аймағында (Баян-ул ауданы) заңсыз 5 ақбөкенді аулап алғаны үшін браконьерге апелляциялық сот 4 миллион моңғол тугригі көлемінде айып пұл салып, 1,5 жылға түрмеге жауып қойды.

Мақалалар

Қалмақияда ақбөкен жылы: негізгі қортындылары мен келешегі

Мирошниченко В.Н.

Қалмақия Республикасының табиғи ресурстар, қоршаған ортаны қорғау мен энергетиканы дамыту
Министрлігі, v.miroshnichenko@rk08.ru

Республика басшысының Указымен Қалмақияда 2010 жыл – ақбөкен жылы деп жарияланған. Биоәртүрлілікті сақтаумен айналысатын жергілікті экологтардың басты міндеттерінің бірі – көне дәуірдегі мамонт фаунасының өкілі – ақбөкенді сақтау проблемасы болып табылады. Соңғы жылдары ақбөкеннің саны күрт азайды – 1997 ж. – 270 мыңдай ақбөкен болса, қазіргі онжылдықтың басында оның саны 14-16 мыңдай ғана болды. Эксперттық баға бойынша және ФГУ «Центрохотконтроль» қызметкерлерінің ҚР-сының табиғи ресурстары, қоршаған ортаны қорғау және энергетиканы дамыту министрлігінің мамандарымен бірігіп жасаған 2009 ж. санақтың нәтижесі бойынша, келтірілген көрсеткіш бар болғаны 8-10 мыңдай ғана болды.

Қалмақия Республикасы Үкіметінің 2009 ж. 15 желтоқсанындағы (№ 377-р) жарлығымен ақбөкен жылын өткізу шараларының жоспары бекіген болатын. Жауапты орындаушылар ішінде мына ұйымдар бар: республиканың өкіметтік органдары, федералды мемлекеттік ұйымдар, ғылыми-зерттеу коллективы және білім беру мекемелері.

Ресейдің биоәртүрлілікті сақтау Ұлттық стратегиясында басты бағыт – организмдерді сақтау «in-situ» (табиғи ортада өмір сүру) болып табылады. Мұнда мекендейтін қоныстарында ақбөкендерді қорғау шараларына үлкен мән берілген. Бұл үшін ҚР-ның Минприродасында негізінен ООО «ШеллНефтегазДевелопментIII» кампаниясының қаржыландыруымен жұмыс істейтін ақбөкендерді қорғайтын арнаулы бөлім ұйымдастырылған.

Сурет Г.Виноградованың

Жаңа ғана туған ақбөкен лағы

Жануарлар дүниесінің объектілерін қорғау саласында заңдылықтардың сақталуын қадағалап бақылау үшін ҚР-ның Минприродасының инспекторлары Республиканың аудандарында тұрақты рейдтер өткізді. 2010 ж. 63 рейдтерге шығу болды. Оның барысында аңшылық заңдылықтарын бұзған 10 оқиға белгілі болды. УК РФ-ның 258 статьясына сәйкес (заңсыз аңшылық жасау) 7 қылмыстық іс қозғалды және заңсыз 19 ақбөкенді атып алған 3 адам қылмыстық жауапкершілікке тартылды.

ҚР-ның Минприрода қызметкерлері ақбөкенді қорғау рейдтерінде болғанда жергілікті тұрғындар арасында түсінік және насихаттау жұмыстарын жүргізеді. Бірақ браконьерлік жасау деңгейі Республиканың шығыс

аудандарында, ақбөкен қоныстарында, әлі де жоғары. Негізгі себеп – экономиканың тұрақсыздығы, жұмыссыздық және жеңіл олжаға ұмтылу. Бұл жағдайда Республиканың құқықтық қорғау және табиғат қорғау ұйымдарының оперативтік – іздеу және информациялық – профилактикалық жұмыстары жоғары дәрежеде емес, жеткіліксіз.

2010 ж. ақбөкен популяциясын қорғау және қалпына келтіру мәселелері жөнінде мүдделі жақтар арасында бірлесіп жұмыс істеуді күшейту мақсатымен ведомстваралық комиссия мен группалар құрылған болатын (ФГУ «Центрохотконтроль», мемлекеттік табиғи биосферный қорық «Черные земли», ГУ «Қалмақия Республикасы жабайы жануарлар Орталығы», Қалмақияның мемлекеттік университеті, аридний территорияларды комплексты зерттеу Институты).

ҚР-ның жабайы жануарлар Орталығының қызметкерлері ақбөкеннің биологиясын зерттейді және жануарларды қолда өсіру және ұстау технологиясын дайындауда. Орталықтың бұл бағыттағы жұмыстарына қаржының жетіспеуі кедергі келтіреді; бұған қарамастан, тек питомниктер мен зоопарктер табиғатта жойылып кету қаупі бар жануарлар популяциясының генофондыларын сақтайтын бірден-бір сақтау орны болып табылады.

Республикада ақбөкен жылында ақбөкенді қорғау акциясы мен көптеген шаралар жүзеге асты. Мәселен, ҚР-сы білім, мәдениет және ғылым министрлігі мына шараларды өткізді: Республиканың биология мұғалімдері үшін семинар; жастардың экологиялық форумы; инновациондық проекттер көрмесі; балалар

суреттерінің конкурсы; «Ақбөкен туралы өлеңдері» фестивалі және бірқатар басқа да шаралар.

Тек ақбөкеннің биологиясы мен экологиясын терең ғылыми зерттеу міндеті шешілмей қалды. Алдымен, Республикада ақбөкенге санақ және мониторинг жүргізетін қызмет ұйымдастыру керек; ол үшін оған әртүрлі құрылымдарды тарту қажет, оның ішінде федеральдық жобалау және ғылыми ұйымдар бар.

Ақбөкен жылында істелген жұмыстарды қортындылау ведомстваралық мәжілісінде мыналар аталып өтті: ақбөкен таралған барлық елдерде оның санын қалпына келтіру шараларын дайындап, Қытаймен, Қазақстанмен, Өзбекстанмен және Түркменистанмен халықаралық келісімге қол қою үшін Ресей Федерациясының Үкіметіне өтініш беру керек; Ресейден ақбөкен мүйіздерін алып кету шараларын тоқтату үшін Федеральдық Кеден қызметіне де өтініш жасау қажет. Қалмақия Республикасының Хуралына (Парламенті) құқықтық инициатива ретінде Федеральдық жиналыстың Мемлекеттік думасына заңсыз ақбөкендерде аңшылық жасағандарды қатаң жазалауды қарастыратын нормативтік құқықтық актілерге өзгерістер енгізу мүмкіндігін қарастыруды ұсыну қажет.

Ресейде ақбөкендер популяциясын сақтау тек экологиялық қана емес, сонымен қатар әлеуметтік-экономикалық проблема болып табылады; оны барлық мемлекеттік дәрежеде әртүрлі әдістермен шешу керек. Тек осы жағдайда ғана Солтүстік-Батыс Прикаспий құлпырған бидайық даласында бұл керемет антилопаның көптеген топтарын көріп, келешек ұрпақ қызыға алады.

Ұлы көлдер (Великих озер) бассейнінде (Батыс Моңғолия) ақбөкенді сақтау проектісінің жетістігі

Чимеддорж Б.

WWF-Моңғолия, chimeddorj@wwf.mn

WWF-Моңғолия (жабайы табиғаттың дүние жүзілік қоры-Моңғолия) Моңғолияның Алтай-Саян экорегионында ақбөкенді сақтау проектісін қолдағаны үшін MAVA фондысына рахметін айтады. Проектінің ұзақмерзімді мақсаты: «Ұлы көлдер» (Великих озер) бассейнінде моңғол ақбөкенінің экологиялық күйін бақылау және санын қалпына келтіру, сонымен бірге бұл жануардың бұрынғы қоныстары есебінен оның ареалын кеңейту болып табылады. Соңғы уақытта бұл түрдің жағдайы едәуір жақсарды; саны 8 мыңға жетті. Бұл 2007-2010 жылдары атқарылған үлкен және тиімді қорғау шараларының арқасында жүзге асты: құқықтық актілерді қолдану, жергілікті тұрғындармен тиімді жұмыс істеу, сол арқылы ақбөкенге прессалар әсерін төмендету, үй малдары жайылмайтын қоныстарда ақбөкендердің мекендеуін ұйымдастыру.

Біз мынаны қуанышпен айта аламыз: ақбөкеннің барлық ареалында инспекторлар – еріктілер сеттері жұмыс істейді. Олардың құрамында жергілікті обшндар өкілі; сонымен қатар браконьерлермен күрес жүргізетін мобильді группа жұмыс атқарады. Ақбөкен санының төмендеуі тоқталды және оның саны өсе бастады.

Үй малдары мен ақбөкендер арасындағы жайылымдар мен су көздері үшін конкуренцияны (таласты) азайту мақсатымен ақбөкен көп мекендейтін басты

обшин малшыларынан группалар ұйымдастырылды; бұл ақбөкендерді сақтау мақсатындағы жайылымдарды экологиялық жағынан дұрыс басқару болып табылады. Малшылардың бірінші обшинасы жабайы жануарлар үшін жайылымдарын 2009 ж. Көктемнің аяғы мен жазда босатуға келісті (көбею кезеңі). Бұл шараның дұрыс екенін күзде оралған кез көрсетті – жайылым қыста үй малдарының қыстап шығуына жағдай жақсы болды. Соның нәтижесінде, 2009-2010 жылдың қатаң қысына қарамастан, малдар өлімі болған жоқ.

Қарақұйрық сияқты сүтқоректілер мен жыртқыш құстар тәрізді басқа түрлер популяциялары үшін қорғауды жақсарту мен аң мекендерін дұрыс басқару оларға жақсы әсерін тигізді; олардың сандары өскендігі байқалды. Шаргин Гобиге дзереннің қайтып оралуы – бұл проектінің тамаша жетістіктерінің бірі.

Бұл проект экологиялық білімге де едәуір үлес қосты. Белгілі дайындықтан өткен инспекторлар мен жергілікті мұғалімдердің қолдауымен барлық проекті территориясында жастар клубы жұмыс атқарады. Мектептер мен жастарды тарту малшылар семьялары арасында ақбөкенді сақтау идеясын таратуға көмектесті және жергілікті тұрғындар жағынан қолдау алуға мүмкіндік тудырды.

"Самолетпен санақ жүргізу – Моңғолияда ірі сүтқоректілерді сақтаудағы жаңа тәсіл" проектісі

Моңғолияда бірінші рет ақбөкен мысалында мойындаған халықаралық әдістерді қолданумен жүргізілген. Бұл авиаучеттың нәтижесі мен әдістемесі (8016 ақбөкен 40% анықтық деңгейімен) ақбөкен жөніндегі моңғол және халықаралық эксперттермен қабылданған. Осы нәтижелердің негізінде популяцияның келешек мониторингі үшін жер бетінде санақ жүргізу методикасы дайындалады.

Бұл нәтижелер ақбөкен популяциясының санының тұрақталу және қалпына келу процесіне проектiнiң үлкен үлес қосқанын көрсетеді. Бар қаржының көмегімен келесі үш жылда бұл процесс жалғасады, сөйтіп бұл Великих озер бассейнінде ақбөкен популяциясының өсуіне көмектеседі әрі аңның бұрын мекендеген жеріне қарай таралуына мүмкіндік береді. Бұл проектiнiң 2-ші фазасы 1-ші фаза кезінде орындалған жұмыстарды кеңейтіп, орындауға бағытталған:

- Браконьерлікті болдырмауға бағытталған жұмыстар, инспекторлар мен маңызды үкіметтік мекемелердегі табиғат қорғау қызметіне тартылған персоналдар потенциалдарын күшейтуге бағытталған құқықтық қорғау және басқа жұмыстарды жалғастыру.

- Ақбөкеннің негізгі мекендейтін жерлерде (мысалы, төлдейтін мекендері) малшылардың қауымдарында (община) бірлесіп қызметтер атқару көлемдерін кеңейту және күшейту арқылы ұй малдары

мен жабайы жануарлар үшін қолайлы жайылымдарды басқаруды орнату.

- Проектiнi сақтау мен қолдау үшін (әсіресе, жайылымдарды тұрақты басқару мақсатында) өсіп-келе жатқан жастарды және ауыл тұрғындарын оқыту және олардың хабарлар болуын күшейту.

Мұның барлығы жайылымдарға пресаның азаюына көмектеседі; кездейсоқ жағдайларда малдар жайылмайтын резервний жайылымдар ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл проектiдегі негізгі инновациондық тәсіл болып табылады. Екінші фаза 2013 жылдың аяғында Шаргин мен Хуйсин Гобидегі ақбөкен санын, 2010 жылмен салыстырғанда, 30%-ке өсіруге бағытталған.

Бұл мақсат қазіргі қол жеткен табыстарды бекіту, малшылардың общиналары жағынан ақбөкендердің негізгі қоныстарын жақсарту және кеңейту арқылы моңғол ақбөкен популяциясының санының кемуін тоқтату арқылы орындалуға тиіс. Проектiнiң 2-ші фазасын WWF-Моңғолия Ховдеде орындайды. WWF-Моңғолия ұлттық деңгейде құрамында Моңғолияның қоршаған орта және туризм министрлігінің, азық-түлік және ауыл шаруашылығы министрлігінің, ғылым Академиясының, WCS-тің және жергілікті басшылардың өкілдері енетін консультативті совет ұйымдастырады. Бұл проектiнi саяси жағынан қолдауды, тиімді басқару және координация жасауды қамтамасыз етеді.

2010ж. "Степной" қорықшасына жемісті сапар

Тиль Д., Тиль-Эгентер К.

Балық және аңшылық ресурстары Департаменті, СІС-тің Швейцарлық бөлімі, dominik.thiel@ag.ch

Астраханьның оңтүстік-шығысында орналасқан "Степной" қорықшасының шексіз даласында май айының кеуі. Аспанда боз торғайлар ән салса, ескен желден бидайықтар теңіздегі толқындар сияқты тербеледі. Бинобль арқылы шексіз даланы қараудамыз. "Степной" қорықшасының директоры Анатолий Хлуднев тыныштықты үзді: «Міне олар!». Шынында, горизонтта толқындар сияқты бидайықты дала тербеледі. Ақбөкендер, біздің бірінші жабайы ақбөкендер. Келесі күндері далада лагерь құрып, күн сайын ақбөкендерді бақылауға мүмкіндік болды. Бірақ бүгінде ақбөкеннің ірі топтары кездеспейді, мұндай жағдай бұдан бірнеше жыл бұрын кездесетін еді.

2010 ж. мамырында біздің сапардың мақсаты - "Степной" қорықшасында ақбөкендерді сақтау шараларымен танысу және оларды қорғауға жауапты адамдармен әңгімелеу. Біз потенциалды проблемалар туралы, адамдар мен ақбөкендер арасындағы қарым-қатынастар, бұл жануарларды сақтау шараларының тиімділігі және қорықша қызметкерлерінің жабдықталуы туралы көбірек білгіміз келді.

Жер көлемі 800 км² болатын қорықша 2000 ж. Солтүстік-Батыс Прикаспийде ұйымдастырылған, Қалмакия Республикасы шекарасына жақын орналасқан. Ол – Астрахань облысының оңтүстік-батысында. Жақын орналасқан елді пункт – Лиман поселкасы, қорықшаның шығыс шекарасынан 80 км. ақбөкеннің жергілікті популяциясының саны 1980 ж.

Сурет Доминика Тильейкі.

"Степной" қорықшасының директоры Анатолий Хлуднев 2010 ж. мамырында ақбөкендердің шағын тобын бақылауда

380 мың болса, ол 2010 ж. ортасына қарай 12 мыңға дейін қысқарды. Жақындағы бақылаудың нәтижесі сақталып қалған ақбөкендер саны 8 мыңнан төмен екендігін көрсетті. Мекендейтін жерлерінің шөлге айнала бастағанына қарамастан, ақбөкендердің сақталуына басты қауіп – браконьерлік. Үш текенің мүйізінің құны – бірайлық жалақыға тең. Бұл регионда жұмыссыздық деңгейі жоғары, өзін-өзі қамтамасыз ету терең таралған, жақсы еңбекақы және оның келешегі тек қалаларда ғана. Сондықтанда, браконьерлік жасау – жас ауыл тұрғындарының бірден-бір үміті; яғни браконьерлік деңгейі жоғары.

Анаторий Хлудневпен, оның қызметкерімен және басқада жергілікті тұрғындармен көптеген жемісті әңгімелер табиғи ортада ақбөкен популяциясын сақтаудың сонша қиын екендігіне біздің көзімізді жеткізді. Даладағы біздің тіршіліктегі тәжірибеміз көлеңке беретін, құрылыс материалы болатын ағаштарсыз, аққан сусыз қиын екенін көрсетті; "Степной" қорықшасының проблемаларына көмектесу қажеттілігі туады. Біздің сапарымызда, бұдан кейін, "Степной" қорықшасында алға қойған мақсаттары бар директор Анатолий Хлуднев басқарған ұйымшыл егерлер группасындай коллективті, көргеніміз жок. Оның қызметі ақбөкенді сақтау

Сурет М.Воронцованыкі

"Степной" қорықшасының инспекторлар группасы, Астрахань облысы, директоры Анатолий Хлудневпен бірге (оң жақтан үшінші)

Альянсының Кіші гранттарымен наградталды және одан кейін СІС-тың (құстар мен жабайы табиғатты қорғаудың Халықаралық советі) Швейцарь делегациясы жағынан қаржылай қолдау тапты.

Браконьерлермен күресуді жалғастыра беру мүмкіндігіне ие болу үшін Анатолий группасына керекті мөлшерде бензин алу үшін және егерлерге жалақы беру үшін қаржылар қажет. Олардың күнделікті еңбектеріңіз

ақбөкендер құрып кетуі мүмкін; тамаша даламыз өздерінің негізгі иесі - осы жануарды жоғалтады. Сондықтанда ақбөкендерді сақтау Альянсының кіші гранттары тәрізді қаржылық көмекті қажет етеді.

Біз Анатолийге және оның қызметкерлеріне бізге даланы және ақбөкенді таныстырғаны үшін және ақбөкенді сақтаудағы өзінің табысты проектісін көрсеткені үшін үлкен алғысымызды айтқымыз келеді!

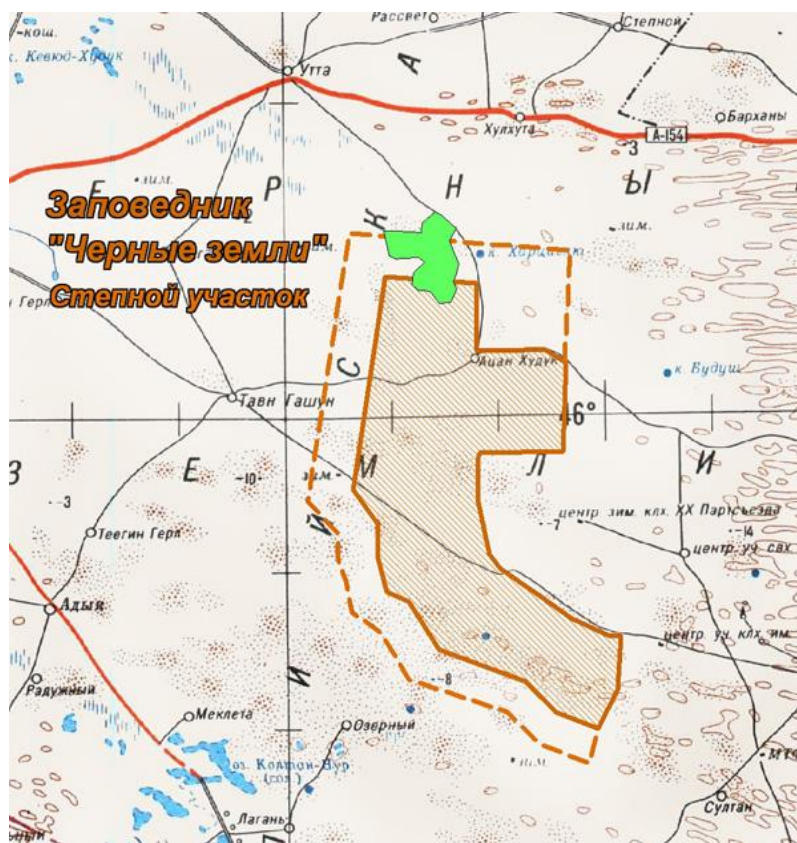
2011 ж. көктемінде Солтүстік-Батыс Прикаспийде ақбөкен мониторингісінің алғашқы нәтижелері

Сидоров С.В.

ФГУ «Центрохотконтроль», in.for_sidorov@list.ru

2011 ж. 21 сәуірде Ресей Федерациясы табиғи ресурстар мен экология Министрлігінің мемлекеттік политика және аңшылықты реттеу және аңшылық ресурстарды сақтау Департаментінің директоры А.Е.Берсенеvтің басшылығымен әртүрлі ведомствалардың өзара байланысы (Минприроды России, Минприроды Республики Калмыкия, ФГУ «Центрохотконтроль», ФГУ ГПБЗ «Черные земли») және Солтүстік-Батыс Прикаспийде ақбөкен популяциясының қазіргі жайын бағалау жұмыстарын ұйымдастыру туралы мәжіліс болды. Жиналыста қабылданған шешім бойынша жұмыс группасының құрамы бекітілді; ақбөкен популяциясын зерттеудің қажетті шаралары ҚР-сы Минприродасының жалпы басшылығымен (Каминов Ю.Б.), РҚ-сы Минприродасы және ФГУ ГПБЗ «Черные земли» оперативті басшылығымен және ФГУ «Центрохотконтрольдің» (Сидоров С.В.) методикалық басшылығымен іске асуы керек. Зерттеудің негізгі міндеттері-популяция жөнінде сандық баға алу және ақбөкен лақтарының туған алғашқы күндерінде олардың сақталып қалу мүмкіндігін анықтау.

Ақбөкендер лақтар алдында «Черные земли» қорығының солтүстік бөлігінде белгілі территорияда және далалық участкілерде (Элиста қ. – Астрахань қ. автожолының оңтүстігіне қарай) жиналады. Төлдейтін аналықтардың топталған жері - 2009-2010

Карта.

2011 ж. ақбөкеннің төлдеу кезіндегі топталуының орналасуы (жасыл контур)

жылдары төлдеген мекендер яғни XX-ғасырдың 80-шы жылдарының аяғында лақтарын жаппай туған жерлерге жақын, 2011 ж. төлдеу үшін топтанған жердің көлемі 50 км² асты (картаны қара) және ол 2008 ж. мамыр айында топтанудың көлеміне сәйкес келді. 7-10 мамыр айындағы мол жауын басылған соң лақтарды жаппай тууы 12 мамырда басталды. Жаппай төлдеу 16 мамырда бітті. Жаппай төлдеудің мерзімдері ФГУ «Центрохотконтроль» қызметкерлерінің болжамынан онша көп айырмашылығы болған жоқ (төлдеуді 8-9 мамырда күткен еді). Олар болжамды ақбөкен популяциясын қыста (желтоқсан 2010 ж.) зерттеу нәтижесінде айтқан еді. Жаппай төлдеу фактісінің өзі-ақ көбею кезінде өніп-өсу үшін популяция құрамында жыныстық жағынан жетілген текелері үлесі 2010 ж қысында келтірілген біздің мәліметтердің дұрыс екендігін көрсетті (10%-ке дейін күйлеудің басында және 5%-ке дейін күйге түсудің орта кезінде).

Лақтары туған алғашқы күндері төлдеу мен туған лақтарының сақтауына баға беру мақсатымен 6 адамнан тұратын орындаушылар группасы 5 күн ішінде (12-16 мамыр) жаяу жүріп, алдына қойылған мақсаттарды орындады. Бұл жұмыстар аналықтар өте көп жиналған жерлерде ФГУ «Центрохотконтроль» қолданатын методикамен өткізілді. Маршруттың жалпы ұзындығы 100 км шамасында болды, осында 240 жаңа туған (тірі және өлгені бар) лақтары есепке алынды. Лақтарының өлімі 4,2% болды; бұл көрсеткіш 2009 және 2010 жылдардағы осындай көрсеткіштермен салыстырғанда 2 еседей төмен болғаны байқалды. Жаппай төлдеу кезінде, қысқа мерзімді өткізінші жаңбырға қарамастан, ауа райы жақсы болды, ауа температурасының төмендеуі болған жоқ, сондықтан да лақтардың көбінің тірі қалуының басты себептерінің бірі осы болды.

Авиаучет группасы популяцияны сандық жағынан бағалау мақсатымен пилотсыз ұшатын аппаратты (БПЛА) пайдалану арқылы бірінші рет тәжірибелік жұмыстар жүргізген. БПЛА-ға Canon EOS-550 фотоаппараты бекітілген, сол арқылы жер көлемі 40 км² (санак жүргізу полосасының ені 363 м) жерде 4 мыңнан астам суреттер түсірілген. Аэрофотосъемка түсірудің ең жоғарғы биіктігі 600 м болды; бұл жағдайда түсірілген суреттердің сапасы да жақсы болды.

Ақбөкендер санын анықтау үшін (төлсіз) 17 мамырда төлдеу үшін топтанған аңдар периметрінде (көлемінде) жер бетінде бақылау санағы жүргізілді. Төлеу үшін топтанған участкада, эксперттік баға мәліметі бойынша, ақбөкендер саны (бір жастан асқандары) 4 мыңнан кем емес екенін көрсетті; ал топтың зерттеу жүргізілмеген орталық бөлігінің жер көлемін қоса есептегенде, бұл участкада ақбөкен саны 6 мыңдай деп бағаланды. Көбеюге қатыспаған аналықтарды және топтасқан группалар маңындағы еркектерін қоса есептегенде және топтасуға қосылмаған жеке группаларды да қоссақ, ақбөкеннің жалпы саны шамамен 7 мыңдай болды. Аталған бағалауға өте сақтықпен қарау керек, өйткені ол шамалап алған мәлімет және тек ол ақбөкен санының

Сурет В. Бодяковтікі

БПЛА-ны жұмысқа дайындау

азайып бара жатқанын көрсетеді. Сонымен, Солтүстік-Батыс Прикаспийде ақбөкен популяциясы саны әлі де депрессия күйінде екенін байқатады. Популяциондық көрсеткіштердің (өніп-өсу потенциалының төмендеуі, жыныстық-жастық құрылымның едәуір өзгеруі) сапа жағынан нашарлау белгісі анықталған жоқ. 2011 ж. жаппай төлдеу күйлеу кезінде жыныстық жағынан жетілген текелері өніп-өсуге жеткілікті екенін көрсетті, бірақ тиімді мөлшерден азда болып қалуы мүмкін.

Ақбөкен санының депрессия күйінде сақталуы бүкіл жыл бойында оның көп өлім-жітімге ұшырауынан болуы мүмкін. Өлім-жітімді азайту мақсатымен (2011 ж. лақтарының жақсы сақталуын еске алып) Солтүстік-Батыс Прикаспийде қасқыр санын азайту керектігі ұсынылды (оның санын ООПТ территориясында реттеу), браконьерлікпен күресуді күшейту, сонымен бірге табиғи өрттерді болдырмау; 2011 ж жазында шөптердің көптігінен өрттің шығып кетуі мүмкін.

Сурет ФГУ «Центрохотконтроль»

Төлеу үшін топтанған участканың аэрофотосъемкасы

Ақбөкеннің бетпақдала популяциясына санақ жүргізу үшін тепловизорлық және визуально-инструментальдық авиасъемканы апробациялау

Салемгареев А.

Биоәртүрлілікті сақтаудың Қазақстандық ассоциациясы (АСБК), albert.salemgareev@acbk.kz

Қазірде АСБК РГП «Охотзоопром» және ҚР-сы АШМ-нің орман және аңшылық шаруашылық комитетімен бірлесіп, түрдің саны және биолого-экологиялық ерекшеліктері туралы дәлме-дәл мәліметтер алу мақсатымен ақбөкенге самолетпен санақ жүргізу методикаларын жетілдіру және алынған материалдарды өңдеу жұмыстарын аяқтауда. Ол үшін Комитет санақ жұмысын жүргізу үшін АН-2 самоләті бортынан тепловизорлық сьемкаларды пайдалана отырып, экспериментальды жұмыстарды атқаруды тапсырды. Бұл әдіс 12 жыл бойы Ресейде теңіз сүтқоректілерінің орналасуы мен санын анықтау (бағалау) үшін қолданылады (қара: SN-8).

2011 ж. сәуір айында ПРООН/ГЭФ-тың Қазақстанда далалық экосистеманы сақтау проектісі шеңберінде ақбөкеннің бетпақдала популяциясына санақ кезінде FLIR 325 тепловизораны апробациялау үшін экспериментальдық ұшу жұмысы жүргізілді. Жұмысты орындау үшін АН-2 самоләті арнаулы құрал-жабдықтармен жабдықталды; информацияларды жинау үшін бортолық автоматтандырылған система орнатылды және арнаулы құралдар комплексі: фото және видео-аппаратура, FLIR 325. Жұмысты Ресей Академиясының А.Н.Северцов атындағы экология және эволюция проблемалары Институтының мамандары АСБК қызметкерлерімен бірлесіп атқарды.

Ақбөкендердің тепловизорлық сьемкаларының нәтижелері мынаны көрсетті:

- Экспериментальдық авиосъемка уақытында алынған ИК бейнелеуінде ақбөкендердің жылу контрастісі әртүрлі болды. Танертенгілік уақытта (9-дан 11-ге дейін, күн әлі де жерді қыздыра қоймаған уақытта), ақбөкендердің жылу контрасті жерге қарағанда 3°- 5° жетті және жануарларды ИК бейнелеуінде жақсы ұқсатуға (білуге) болады. Күн қыза бастаған соң ақбөкендерді ИК бейнелеуден білу қиынға соғады және түстен кейін жылу сьемка түсіру (сәуірде) тиімді емес (1-3 суреттер).

- Тепловизордың сезімталдығы мен кеңістікті қамтуы группадағы жеке ақбөкендерді 120 м биіктіктен тіркеуге мүмкіндік береді. Ал, одан үлкен биіктікте тиімділік төмендейді (4-5 суреттер).

Сонымен, ақбөкендерді тепловизорлық авиасъемкаға түсіру – белгілі ауа райы жағдайында (күннің жылы және жауын-шашын жоқ кезде, желдің жер бетіндегі жылдамдығы 8 м/сек және оптимальды биіктік 120 м аспауға тиіс) тиімді қолдануға болады. Қыста ақбөкендердің суық жер бетіне жылу контрастісі жоғары болуы ғажап емес, сондықтан да сол кездегі сьемкалар тиімді болуы мүмкін (мысалы, тюленьдер мұз бетінде). Бірақ бұл болжам зерттеуді қажет етеді. Жалпы алғанда, бұл методты көктемгі уақытта қолдану пайдалы емес.

Жақсы нәтижелерді АН-2 самоләтінен түсірілген ақбөкендердің фото және видео-сьемкалары берді (1-5 суреттер). Ақбөкендердің фотосьемкалары 100 метрден 200 метр аралығындағы биіктіктен түсірілді. Алынған фотографиялардан жақсы тануға және топтағы ақбөкендерді санауға болады. Фотографиялардың

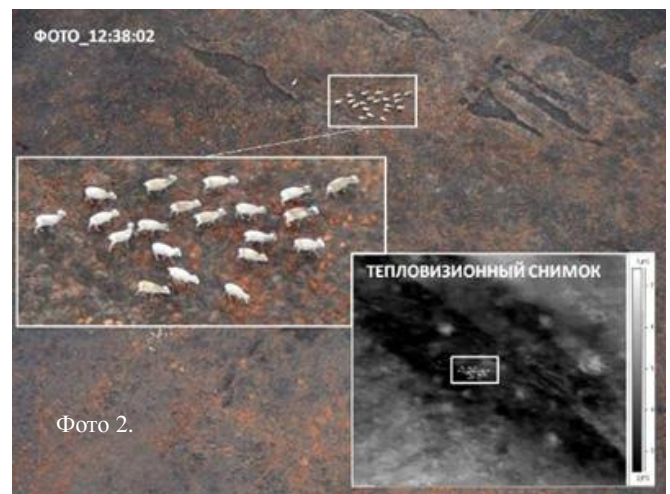
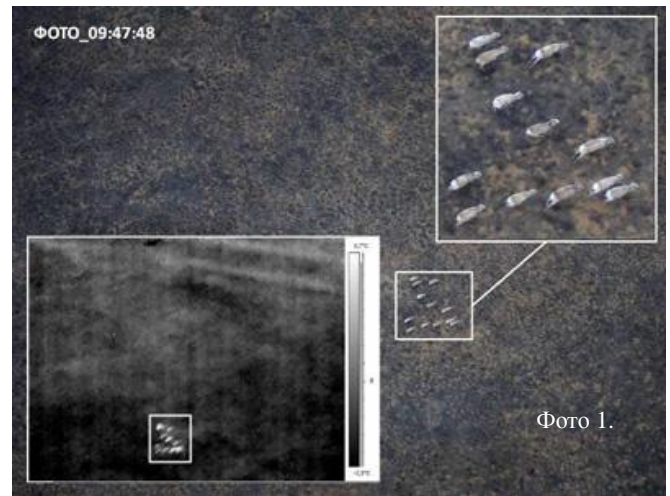

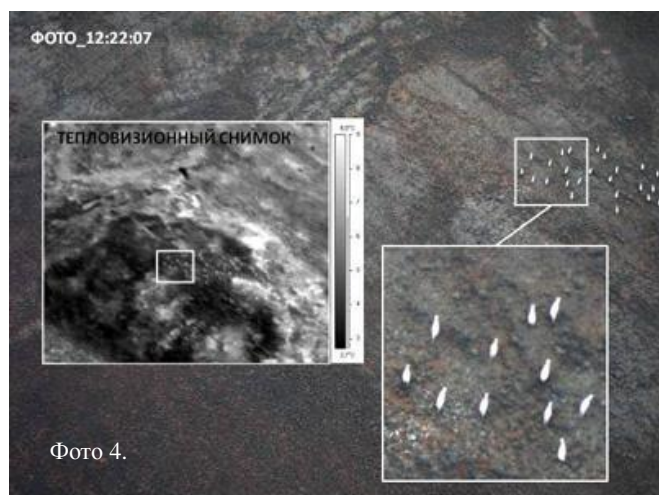
Фото 1-3.

Тәуліктің әртүрлі уақытында түсірілген (уақыт фотоның сол жағында көрсетілген) ақбөкендер группаларының қосылған суреттері. Ұшу биіктігі 120 м.

сапасы тіпті аналықтары мен аталықтарын айыруға мүмкіндік берді. Бұл фотосъемкаларда кеңістік аралық 2-4 см болды.

Видеосъемка қосымша дәрежесінде болды. Оны қолдану мына мәліметтерді алуға көмектесті: ақбөкендердің кездейсоқ мінез-құлқы, оған әртүрлі факторлардың әсері (мысалы, браконьерлік). Сол себептен, ақбөкендерге самолетпен санақ жүргізу үшін Институттың мамандары визуально-инструментальный авиасъемка методын ұсынады. Ол мынандай:

- Орнатылған үш фотокамералармен Nikon D300s

фотосъемкаға түсіру; ол ұшудың екі биіктігінде санақ жүргізу полосаларының (енін) бірдей жасайды. Бұл жағдайда учет полосасының енін жоғары дәлдікпен бақылайды (ұшу биіктігіне сәйкес), фотосъемканың масштабын, ақбөкендердің ұшу линиясынан алыстауын да бақылайды.

- Самолеттың екі бортынан визуальдық бақылаулар, ұшу линияларынан ақбөкендердің алыстауларын өлшеу.

- Самолет координаттарын дәл фиксировать ету, ұшу биіктігі, аудио, фото и визуальдық информациялар және оқиғаның болған мерзімдері.

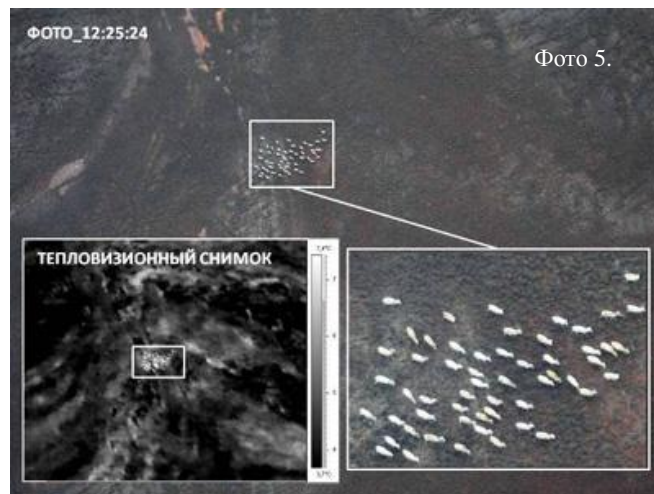

Фото 4-5.

Әртүрлі биіктікте (фото 4 - 180 м биіктік; фото 5 - 200 м биіктік) түсірілген ақбөкендер группаларының қосылған суреттері

Басқыншақ көлі маңындағы ақбөкендер

Амосов П.Н.

Мемлекеттік табиғи қорық «Богдинско-Баскунчакский», Ресей; pavel-amosov@yandex.ru

Басқыншақ көлінің маңындағы ақбөкендер Жайық-Еділ популяциясына жатады; оның негізгі бөлігі Қазақстан территориясын мекендейді. Бұл территория Еділ өзенінің сол жағалауында Прикаспий ойпатының солтүстік бөлігінде орналасқан және Прикаспий жарғылай шөлейтті аймағында жатыр. Осында «Богдинско-Баскунчакский» қорығы және осы аттас қорықша ұйымдастырылған.

Басқыншақ көлінің шығыс жағалауы арқылы ақбөкендердің дәстүрлі қоныс аудару жолы өтеді; мұнда соңғы оншақты жылдар ішінде ақбөкен сирек кездесетін түрге айналды. Бірақ бұрын Басқыншақ маңында ақбөкендердің саны көп болатын. Жергілікті аңшылардың мәліметтері бойынша, 1992 ж. көктемінде көлдің шығыс жағалауымен қоныс аударып келе жатқан тұяқтылардың саны шамамен 50 мыңдай болатын. 1994 ж. көктемінде осында Астрахань облысы территориясында жалғыз-ақ ақбөкендердің жаппай төлдеу орны орналасты. Одан кейінгі жылдары түрдің саны тым азая бастады және бұл территорияда тек азғана топ және жеке ақбөкендер ғана көзге шалынды. Мысалы, 2001 ж. шілдесінде осында 11, 10, 6 және 5 аң ғана кездесті (картаны қара). Бір ақбөкен 2003 ж. мамырында және 2004 ж. сәуірінде кездессе, ал 2004 ж. шілдесінде онда ақбөкендердің іздері ғана байқалды. 2005–2006 жж. қорық пен қорықша территорияларында ақбөкенді бақылаған жоқпыз, ал 2007–2008 жж. қорықтың ғылым бөлімінде маман жоқ болғандықтан

бақылау болған жоқ. Ақбөкендерді бақылау 2009 ж. қайта басталды және шілде айында 2-3 аңның ізі көрінді. 2010 ж. маусымынан қыркүйекке дейін ақбөкендерге бақылау жүргізілді. Маусымда 7 ақбөкен кездесті, шілдеде көптеген іздер көрінді; әрқайсысында шамамен 8 аң бар екі шағын топ тамызда кездессе, көптеген іздері қыркүйек айында байқалды. 2011 ж. қаңтар-ақпан айларында бізге ақбөкеннің бір ересек текесін көрудің сәті түсті.

Аталған территорияға жануарларды қорғау статусы берілгенмен де, биоталарды сақтау проблемасы сақталып қалды. Қаржының жетіспеуінен қорықта және қорықшада қорғау қызметкерлерінің штаты қысқарды, жолсыз жолдарда оңай жүретін автокөліктерде жетіспейді. Қорық пен қорықша инспекторлардың бақылау жүргізулерінде аттар пайдаланбайды.

Бұрын - Басқыншақ көлінің маңында алдымен қорықша, одан соң қорық ұйымдастырғанға дейін жыртықшылық жолмен, жасырын (тік ұшақпен аң аулау, мотоциклмен қуып жүріп аң аулау және т.б.) заңсыз ақбөкенге аңшылық жасау сирек кездесетін оқиға болған жоқ. Соңғы жылдары ақбөкенді браконьерлік жолмен ұстау туралы мәлімет жоқ. Бірақ Верхний Баскунчак поселкасының тұрғындарының айтуына қарағанда, 2010 ж. күзінде, ал оның алдыңғы жылдары Актубинск қаласында заңсыз жолмен Қазақстаннан әкелінген ақбөкеннің етін сатқан. «Прожектор» газетінде (Ахтубинск қаласында шығатын) ақбөкен мүйіздері

сатылады деген хабарландыру жарияланды. Бұл фактілер Астрахань облысында, сондай-ақ көрші Қазақстан территориясында да жасырын аң аулау бар екендігін дәлелдейді.

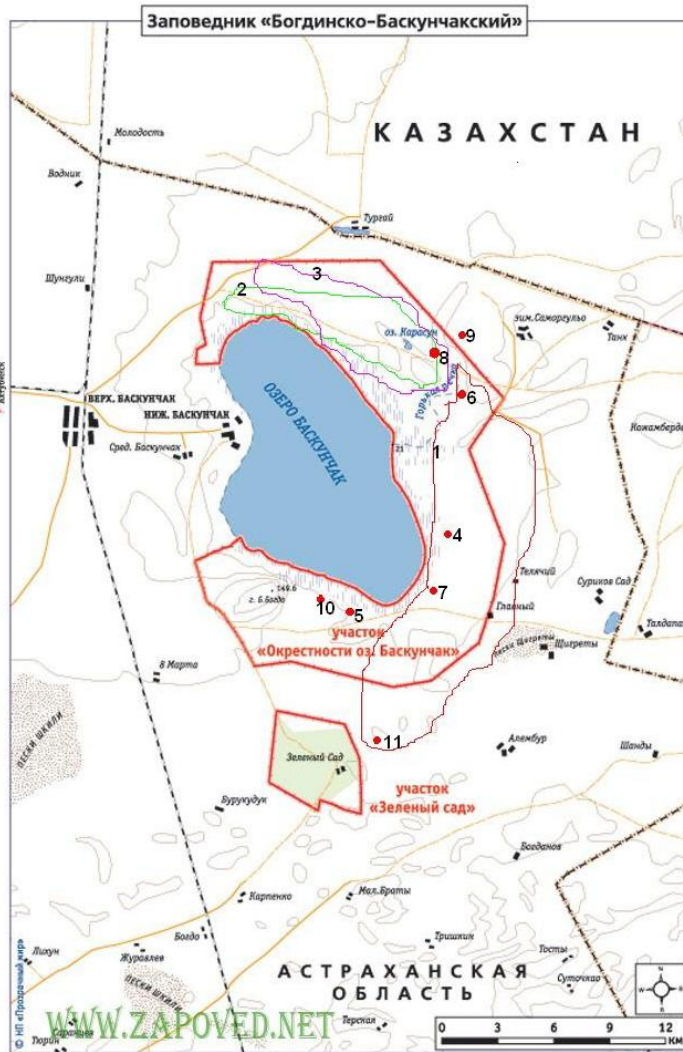
Қазірде Баскыншақ көлі маңынан ақбөкендер жойылып кетті деп айтуға болады. Оның санын бұрынғы қалпына келтіру үшін көп уақыт қажет, сонымен бірге табиғат қорғау ұйымдары мен жергілікті тұрғындардың көп күш жұмсауларын керек етеді.

Соңғы жылдары Ахтүбинск ауданында социальдық-экономикалық жағдай өте қиын. Экономикалық кризис кезеңінде Нижний Баскунчак поселкасында тұз өндіретін кәсіпорында қысқарту әсерінен сол маңдағы поселкалардың (Нижний и Верхний Баскунчак) тұрғындары жұмыссыз қалды (Приволжск темір жолы участкісінің ОАО «Руссоль» кәсіпорны болатын). Бұл жағдай жабайы жануарларды, оның ішінде ақбөкендерде бар, жергілікті тұрғындардың аулауын тудырды.

Бұл кезеңде жабайы жануарларға және жалпы табиғатқа сақтықпен қарауды үгіттеу аса маңызды болды. Ақбөкенді қорғауды тиімді ету үшін оны Астрахань облысының Қызыл кітабына енгізу пайдалы болар еді; бұл түрді зерттеу и қорғау шараларын жүзеге асыру қажет.

Богдинск-Баскунчак мемлекеттік табиғи қорығының қызметкерлері жоғары оқу орындары мен жергілікті тұрғындар арасында түрді қорғау жөнінде насихат жұмыстарын жүргізеді. Бірақ әлі де бұл жұмыс шағын ғана жүргізіліп, аудан тұрғындарын аз мөлшерде қамтиды, ол онша тиімді емес. Богдинск-Баскунчак қорығы мен осы аттас қорықша негізінде Қазақстан территориясындағы осындай ұйымдармен бірлесіп, ақбөкенді сақтау мен зерттеу үшін трансшекаралық ерекше қорғалатын территорияны ұйымдастыру дұрыс болар еді.

Жұмыс ақбөкенді сақтау Альянсының кіші гранттар программасы бойынша орындалды (2010-2011 жж.).

Карта.
2001-2004 жж. Баскыншақ көлінің маңында кездескен ақбөкендер (облыста - 1-3; нүктелерде - 4-6) және 2010-2011 жж. (нүктелер - 7-11)

Ақбөкенді сақтау Альянсының SWOT-анализі

Keru Poade

Лондонның Империял колледжі, cgrhoades@cheerful.com

1990-шы жылдардан бастап табиғат қорғау ұйымдарына қойылатын талаптар өсуде; олар жұмыстарында жақсы нәтижелер көрсетулері керек және

Инвесторлар берген қаржыларды дұрыс пайдалануы қажет. Көптеген қайырымдылық ұйымдар басқа секторларда, мысалы, кедейшілікпен күресу, бағалау инструменттерін қызметтерінің мониторингін көрсету үшін пайдаланады, сол арқылы инвесторларға олардың жұмыстары жемісті екенін көрсетеді. Және бұл қайырымдылық ұйымға өз жұмыстарында қандай жағынан жақсарту керектігі айтады. Бірақ табиғат қорғау ұйымдары бұл салада қалып қойған.

Мониторингтың пайдалы жағын көрсету үшін және табиғат қорғау ұйымдарды бағалау үшін ақбөкенді сақтау Альянсының SWOT-анализі орындалды.

SWOT-анализ¹ – бұл стратегиялық жоспарлау инструменті; коммерцияда жиі қолданады. Ақбөкенді сақтау Альянсымен (АСС) жұмыс істеген адамдар АСС-тың күшті және әлсіз жақтары қандай, оның сыртқы мүмкіндігі мен тәуекелдері туралы анкетаны (вопросник) толтыруды сұрады.

Нәтижелері мынаны көрсетті: АСС-тің күшті жақтары - оның басшы комитеті мен қамқорлық (попечитель) советі; олар кең ғылыми және практикалық тәжірибелерді біріктірді: *Saiga News* арқылы мәліметтерді тарату мүмкіндігі ақбөкенді сақтау саласында жұмыс істейтін басқа адамдармен табысты серіктесіп қызметтер атқаруы (партнерство). Бұл серіктік ең үлкен мүмкіндік болып табылады. АСС-тің серіктестіктерге көмектесуге үлкен мүмкіндігі бар, әсіресе проектiлер үшін қаржылар алуға халықаралық

¹ SWOT-анализ – структуралар құру системасы және болған оқиғалар, ситуациялар және т.б. туралы мына критерияларға негізделген мәліметтерге одан әрі талдау (анализ) жасау: Strengths (жақсы жағы, артықшылығы), Weaknesses (әлсіздігі, кемшілігі), Opportunities (мүмкіндігі) және Threats (қаупі, тәуекел). Бизнес-жоспар жасауда және алғашқы стадияда шешім қабылдау үшін қолданылады.

және жергілікті дәрежеде статустарын өсуге және ақбөкенді сақтау проектілеріне қатыстыруды ұйымдастыруға көмектеседі. АСС үшін шектеуші факторлар: қаржының жетіспеуі және әкімшілік қолдау. Осы мәселелерді шешу маңызды міндеттер болып табылады. Осындай әлсіз жақтарын азайту үшін әкімшілік жұмыстарға көмектесу мақсатымен волонтерлерді (еріктілерді) тарту қажет және донорлар үшін бюллетень шығаруда АСС қызметіне жаңа спонсорлерді тартуға көмектеседі және бюллетеннің маңызын күшейтеді және жаңа қаржылар табуға әсер етеді. АСС қызметіне үлкен қауіп-бұл, шынында,

ақбөкендерге туған қауіп, мысалы, браконьерліктің жаппай етек алуы, ұйымдастыру мәселелері емес.

SWOT-анализдің жай және пайдалы инструмент есебінде үлкен патенциалы бар, әсіресе, АСС сияқты табиғатты қорғау ұйымдарының атқарған жұмысын бағалау үшін. Жалғасып жатқан бағалау АСС-ке алдағы бесжылдық жоспарды орындауға көмектеседі және жалпы мақсатқа «Қоғамдар үшін жойылып кету қаупінде тұрған түрлердің бірі есебінде - ақбөкенді қорғап, сақтауға және жұртшылықты осы жануарларды сақтау рухында тәрбиелеуге» жеткізеді.

Ақбөкен – олардың өмірлік ісі

Өзің сүйген іспен жаныңды беріп істеу – сонда нәтижеге өзіңде сүйсінесің

Редакциядан: Бұл номерде біз телефон арқылы алынған жануарларды өсіру жөніндегі техник Аслана Байдельдиновпен болған интервьюді жариялап отырмыз. Ол 2003 жылдан Қалмақия Республикасының жабайы жануарлар Орталығында жұмыс істейді.

Ред.: Аслан, қалай Сіз ақбөкенді сақтау жұмысымен айналысуды бастадыңыз?

Аслан: Жас кезімнен жануарларды өте жақсы көремін. Үйде үйрек, қаз, сиыр, қой ұстадық және әке-шешеміз күн сайын жануарларды күту еңбегіне тәрбиеледі. Өзіміздің барлық жануарларды «бетінен»-ақ танитын болдым әрі әрқайсысының өздерінің аттары бар. Ал, ақбөкендерді бірінші рет бастауыш мектепте оқып жүргенде көрдім. Ол кезде олар көп болатын және жиі біздің поселканың жанынан жүгіріп өтетін. Сонда бірінші рет көргеннен-ақ оларды мен жақсы есте қалдырдым, олардың жүгіру жылдамдығы және дала өңірінде тіршілігі естен кетпейді. Сондықтан да, маған ақбөкен питомнигінде жұмыс істеуге мүмкіндік туғанда, ешбір қобалжу болған жоқ. Мынаны айтуым керек – менің жолым болды; тек қана сүйікті жұмысыммен айналысумен қатар питомникке жиі келетін Ресейдің және одан басқа да шет елдерден келетін ғалымдарымен және мамандарымен танысуға мүмкіндік берді. Қонақтар питомник жұмысын жоғары бағалағанда, өте қуанамын және мақтанамын, өйткені ақбөкендер үшін «баспана» кішкентай питомниктің табысты жұмысында менің де үлесім бар ғой.

Ред.: Сенің күнделікті жұмысың қалай басталады?

Аслан: Менің жұмысымда өте күшті ерекшелік жоқ. Әдетте менің күнделікті жұмысым – жұмыстың бірнеше түрінен басталады. Түске дейін – ақбөкендерді күту, тамақтандыру, вольерді тексеріп шығу. Одан кейін шаруашылық жұмыстары – шөп дайындау, темір торларды жөндеу, вольерлердің ішін тазалау жән т.б. Түстен кейін немесе кешке қарай питомникті көрушілер келеді, оған дейін барлығын дайындап қоямыз. Әдетте, басқа жұмыстардан бос болсам, онда вольерлер бойынша экскурсия жүргізуді ұнатамын және өзіміздің өсіріп отырған ақбөкендер туралы әңгімелеп беремін.

Ред.: Бізге ақбөкеннің қандайда-бір қызықты тарихы туралы айтып бере аласыз ба?

Суреттің авторы: Арыстанбек

Жетім қалғандар «Жаңа мама» тапты - Аслан өзінің кішкентай питомцаларымен

Аслан: Айтуға болады. Хар-Булуқ поселкасындағы біздің бірінші уақытша питомниктен бізге ақбөкендерді әкелген алғашқы кезде оларды азықтандыру, вольерді жинау және бақылау үшін вольерге кірерде мұрынымнан кез-келген өленді әруақытта айтып жүрдім. Әдетте ақбөкендер қасымда болды. Біраз уақыт өткен соң, өлендете вольерге ене бергенде едәуір өсе

бастаған ақбөкендер өздеріне таныс мотивті естеген алыста тұрған ақбөкендер тордың ішінде маған қарай жүгіре түсті. Менімен қатар жүріп, кормушканы (астауды) иіскеді. Мен оларға астауға азық салдым. Міне мен сонда түсіндім, ақбөкендер менің дауысыма үйренген және оны олар жақсы біледі. Міне осыдан кейін қалай айта аласың ақбөкендер жабайы деп...

Ред.: Ақбөкендерден саған бәрінен бұрын не ұнайды?

Аслан: Ақбөкендерден бәрінен бұрын маған ұнайтыны – олардың мінезі. Сондай тәкаппар еркін. Олардан шығатын энергияны, тіршілік күшін сөзбен жеткізу қиын. Оны сондай сезу қажет...

Ред.: Сіздің жұмысындағы басты проблемалар қандай?

Аслан: Әрине, проблемасыз болмайды. Негізгісі – бұл, негізінен, мемлекет тарапынан кең қолдау (тек қаржы жағынан ғана емес) болса деймін. Өйткені қазірде табиғатта құбылыстар сондай қиын жағдайда. Даламызда ақбөкендер күн сайын азайып барады...

Ред.: Сіздің жұмысыңыздағы кедергілерді қалай жоюға болады?

Аслан: Жұмыстағы кез-келген кедергілерді (сенің немен шұғылданғанына қарамастан), менің ойымша, тек қажырлы еңбегіңмен, жауапкершілікпен және құштарлықпен жоюға болады. Кезкелген жұмыспен жаныңмен беріліп істеу керек; сонда ғана нәтиже өзін ойлағандай болады

Ред.: Сіздің жұмыста ең жақсысы не?

Аслан: Біріншіден, бұл өзін сүйетін іспен айналысу көне дәуірден келе жатқан антилопаны сақтағанға өзін қуанасың; сонда ақбөкендерді балаларға көрсете аласың. Жақсы кезкелген кітапшалар мен картиналарды оқып, көргенше – көзбен ақбөкендерді көру көп артық. Екіншіден, әртүрлі елдерден келген адамдармен әңгімелесуге мүмкіндік береді. Үшіншіден, менің жұмысым ығыр болатын, зерігетін жұмыс емес. Бұл Ресейде бірінші рет ұйымдастырылған ақбөкендерді өсіру питомнигі ғой.

Ред.: Ақбөкендер үшін, сіз бен сіздің коллегаларың үшін келешекке үміттеріңіз қалай?

Аслан: Табиғатта ақбөкендер санының қысқаруы тоқталады деп үміттенеміз. Халық үшін ақбөкен аңызға айналмаса екен.

Проектілерге шолу

Ақбөкенді сақтау Альянсы проекттерінің жаңалықтары

Э.Дж. Милнер-Гулланд, e.j.milner-gulland@imperial.ac.uk

people's trust for endangered species |

صندوق محمد بن زايد
للمحافظة على الكائنات الحية
The Mohamed bin Zayed Species Conservation Fund

2010 ж. в

Ақбөкендерді сақтау Альянсы үш негізгі экспедициялық проектін орындады: Өзбекстанда ақбөкенді сақтау, жергілікті тұрғындардың қатысуымен Прикаспийде ақбөкендердің таралу мониторингі және Қазақстанның Орал регионында жұртшылықты ақбөкенді сақтау жұмысына тарту.

Өзбекстанда орындалған проект бұл регионда жабайы табиғатты сақтау Сетінің (WCN) қаржыландыруымен орындалып жатқан ұзақмерзімді жұмыстың жалғасы болып табылады; қосымша қолдау Disney Coins for Change, ал 2011 ж. маусымнан бастап Уитли (WFN) фондысы да қаржыландырады. Проект басшысы Елена Быкова (Зоология Институты ӨзБҒА-сы).

Прикаспийде орындалып жатқан проектін Раффорда (Rufford Foundation) қаржыландырады; қосымша қолдау Мухаммеда бен Зиеда (MBZ) фондысы. Проектін басшысы проф. Юрий Арылов (Республика Қалмақияның жабайы жануарлар Орталығы) Анатолий Хлудневтің қатысуымен ("Степной" қорықшасы Астрахань облысы).

Оралда проектін SOS Species Fund фондысы және жойылып бара жатқан түрлердің халықтық тресті (PTES) қаржыландырады. Оның басшысы – Ольга Климанова (биоәртүрлілікті сақтаудың Қазақстандық ассоциациясы).

Барлық үш проектіде Лондонның Империял колледжімен (Imperial College London) тығыз байланыста орындалуда; ғылыми зерттеу жұмыстарының белгілі бөлімін жергілікті партнерлермен бірігіп, аталған колледждің студент-магистранттары орындайды. Осы үш проектінің орындалу нәтижелері *Saiga News* келесі нөмерінде жарияланатын болады.

Жаңа басылымдар

(жұмыстарды мамандар мен жұртшылықтың іздеуіне қолайлы болуы үшін қай тілде жарияланса, сол тілде беруді жөн көрдік)

Хов К., Меджидов Р., Милнер-Гулланд Э.Дж. (2011) Оценка относительной эффективности влияния альтернативных природоохранных действий на устоявшееся поведение людей: на примере сохранения сайгака в Калмыкии. *Охрана природы [Environmental Conservation]* **38**, 37-44.

Мы опросили 250 человек из 8 поселков Северо-Западного Прикаспия о том, сколько денег они были бы готовы вложить в сохранение сайгака, чтобы оценить меру их готовности участвовать в охране природы. В этих поселках проводились разные природоохранные мероприятия; одни участвовали в социально-направленных проектах, другие расположены вблизи ООПТ, где охраняется сайгак, некоторые получали информацию о сайгаке только из прессы. Сумма денежного вклада зависела от того, на что они могли бы быть потрачены. Была готовность вложить деньги в социальную сферу, но суммы были очень малы. В среднем самое большое количество вкладов пришлось на работу СМИ, особенно среди тех людей, которые проживали вблизи охраняемых территорий. Число людей, готовых вложить деньги в охрану природы было меньше, чем тех, кто ничего не обещал. Те, кто ничего не предложил, сказали, что в охрану природы должны вкладывать деньги государство и международные организации. Наши статистические модели учитывали влияние различных факторов на сумму вклада, таких как длительность проживания в поселке, возраст, благосостояние и знания о сайгаке. Показано, что работа СМИ успешно меняет отношение людей к готовности внести вклад в охрану природы.

Сингх Н., Милнер-Гулланд Э.Дж. (2011) Мониторинг копытных в Центральной Азии: современные препятствия и будущий потенциал. *Орикс [Oryx]* **45**, 38-49

Нами был проведен обзор существующих методов мониторинга копытных в Центральной Азии, установлены практические и институциональные проблемы эффективного мониторинга. Методы, основанные на различных критериях, разбиты на категории так, чтобы исследователи могли лучше планировать мониторинг, подходящий для исследуемого вида. Обзор был сделан, в том числе, и на примере сайгака. Рекомендуются подкреплять научные исследования возросшим участием в мониторинге местных жителей. Будущее мониторинга копытных в Центральной Азии коренится в полном осознании имеющихся ошибок и отклонений в программах и методах мониторинга, вложении больших сил и средств

и улучшение понимания достоверных научных методов и апробирования теории на практике.

Тайлер С. Кун и Арне О Мооэрс. (2010) Сайгаки, исчезнувшие в тайге. *Молекулярная экология [Molecular Ecology]* **19**, 4834-4836.

Биологи, занимающиеся охраной природы, понимают, что связь демографической истории вида, находящегося под угрозой вымирания, с биотическими и абиотическими факторами должна помочь нам составить прогноз последствий продолжающихся изменений. Параллельно исследователи начали использовать генетическую информацию (аДНК) древних животных для изучения демографической истории ряда видов, найденных среди ископаемых плейстоцена. Однако исследования на основе аДНК в основном фокусировались на идентификации долгосрочных тенденций, которые были связаны с изменениями климата и деятельностью человека на начальном этапе. Популяционные тренды более близкого периода, например голоцена, исследованы недостаточно, частично в связи с аналитическими ограничениями. Кампос и др. (2010а) в исследовании демографических моделей сайгака *Saiga tatarica* за последние периоды отводят главное место потенциалу аДНК. Это открывает возможность объединить исторические и современные демографические данные для получения непрерывных данных по этому виду.

von Meibom S., Vaisman A., Neo Liang S.H., Ng J., Xu H. (2010) Торговля дериватами сайги: мировые тренды с упором на Юго-Восточную Азию. Отчет TRAFFIC Секретариату СИТЕС. TRAFFIC Europe

Спрос на рога сайгака в Китае и странах Юго-Восточной Азии и нелегальная международная торговля рогами – едва ли не основной фактор катастрофического сокращения численности этой степной антилопы. В отчет, подготовленный Международной программой TRAFFIC, вошли общий обзор мировой торговли дериватами сайги, более детальный анализ рынка в Малайзии, Сингапуре и Китае. Для последней страны, как важнейшего импортера рогов, представлен также анализ торговых запасов рога и управления этими запасами. Дополнительно рассмотрены статус основных популяций сайги, уровень браконьерства и незаконной торговли в Казахстане, России и Узбекистане. В электронном виде (в формате pdf) отчет доступен на сайтах:

www.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/Traf-115.pdf и <http://savesteppe.org/ru/archives/842>

Ақбөкендердің аналықтары лактарымен бірге

Алғыстар

Ақбөкенді сақтау Альянсы оның қызметін соңғы 6 ай ішінде қолдаған адамдардың барлығына шын алғысын айтады; атап айтқанда Кеннон және Бобу Хадсонга, Джеффу Флокенга жән IFAW фондысына ақбөкенді сақтап қалудағы тұрақты көмектері үшін. Үлкен құрметімізді Фонд Дисней Канада, Пингвин клубына, Уитли Фондысына Өзбекстандағы біздің білімдік және үгіт – насихат жұмыстарымызды, Рафффорд фондысын және MBZ-ны Ресейдегі ақбөкенді қорғау жұмыстарымызды, PTES және SOS фондыларын Қазақстандағы Орл проектісін қолдағаны үшін, ал SIC-ші біздің кіші гранттар программасын қолдағаны үшін білдіреміз. Біз WCN қызметкерлеріне және ерекше Стэси Айверсонға оның тұрақты қолдауы, тамаша идеялары және біздің жұмысымызға көмектесетін советтері үшін үлкен алғысымызды айтамыз.

Осы нөмердің шығуына көмектескен WCN, MBZ, WWF-Моңғолия және WCS-Қытай сияқты ұйымдарға да үлкен алғысымызды білдіреміз.

Редакция алқасы. Ұлыбритания: проф. Э.Дж. Милнер-Гулланд [редактор-консультант], Империял Колледж Лондон (e.j.milner-gulland@imperial.ac.uk); Қазақстан: проф. А. Бекенов және Ю. Грачев, Зоология институты (teriologi@mail.ru), О.Климанова, АСБК (olga.klimanova@acbk.kz); Қытай: А.Кан, WCS Қытай (akang@wcs.org), Г. Цзян, British Consulate-General Guangzhou (gzhang@wcs.org); Моңғолия: Б. Лхагвасурен, және Б. Чимеддорж, WWF-Моңғолия (lkhagvasuren@wwf.panda.org; chimeddorj@wwf.mn); Ресей: А.Лушекина, Экология және эволюция проблемалары Институты (rusmabcom@gmail.com) және проф. Ю. Арылов, Қалмақия Республикасы жабайы жануарлар Орталығы (kalmsaiga@mail.ru); Өзбекстан: Е. Быкова [жауапты редактор] және А. Есипов, Зоология институты (esipov@xnet.uz).

Сіздерді көрсетілген алты тілдің бірінде жазылған материалдарыңызды жіберуге шақырамыз. Оларды мына адреске жіберуге болады esipov@xnet.uz немесе редакторлардың біріне. Бюллетень жылына екі рет шығады. Ағылшын және орыс тілдеріндегі авторлар ережесін мынадан табуға болады: www.saiga-conservation.com немесе сұрау арқылы редакторлардан алуға болады. Егер сіздерде сұрақтар болса, *Saiga News* өз елдеріндегі редактормен байланысуға болады немесе жауапты редактор Елена Быковамен хабарласуға болады (esipov@xnet.uz).

Бұл басылымды мынадай онлайннан табуға болады: www.saiga-conservation.com, <http://saigak.biodiversity.ru/publications.html> және <http://www.wildlifewarden.net/wcs/mini/Saiga-Chinese.pdf> pdf, форматында, немесе оның көшірмесін ағылшын, қазақ, қытай, моңғол, орыс және өзбек тілдерінде өздерінің сұрауларын бойынша алуға болады.